

Rettssikkerhet – for hvem?

Jens Øyrehagen Sunde

Har eg rettstryggleik? Om den klassesdelte rettsstaten og illiberale demokrati

Oslo: Samlaget, 2025

187 s.

ISBN 9788234015052

Michael 2026; 23: 186–187

doi: 10.5617/michael.13341

I boka *Har eg rettstryggleik?* får vi et oversiktlig og tankevekkende innblikk i temaer som er avgjørende for at liberale demokratier skal fungere, men som altfor sjelden diskuteres i norsk offentlighet.

Norge rangeres som nummer to i verden i generell rettssikkerhet, men faller til tiende plass for diskriminering i domstolene og til fjortende plass i tilgang til konfliktløsningsmekanismer, særlig domstoler (1). «Ja, eg har rettstryggleik, men ...», konkluderer forfatteren, og viser gjennom rundt 170 tettpakket sider hva som mangler før vi kan si oss tilfredse med situasjonen.

Med utgangspunkt i et konkret eksempel om en nabo-konflikt om veirett over et jordstykke, illustrerer Sunde hvordan formelle rettigheter i praksis begrenses av flere forhold: vansker med å finne og forstå relevant informasjon (hva trengs, hvor får man tak i det og hvordan skal det tolkes), økonomiske barrierer (saksomkostninger og advokathonorar) og begrenset tilgang til nemnder, forliksråd og domstoler.

Dette henger nært sammen med den enkeltes ressurser, både økonomiske og intellektuelle. Dermed blir rettstryggheten i praksis større for dem som har mest. Når nødvendig informasjon om lover, regler og rettspraksis i stor

grad er utilgjengelig for andre enn eksperter, blir juridisk bistand ofte en forutsetning. Det finnes støtteordninger, men disse er for få og for snevre. Resultatet er at effektiv tilgang til rettssystemet i stor grad forbeholdes dem som har råd til å betale for eksperthjelp, som ofte er kostbar.

Selv om sosioøkonomiske ressurser er avgjørende for å navigere i rettssystemet, er ikke sosial ulikhet det eneste problemet. Rettsstaten hviler på ideen om en samfunnskontrakt, der borgere og myndigheter inngår en gjensidig forpliktende avtale om rettigheter og plikter. Rettssystemet må forstås i lys av denne kontrakten. Opprettholdes den i praksis?

Dersom borgere oppfyller sine forpliktelser, lever lovlidig og bidrar til fellesskapet, men samtidig opplever at staten ikke ivaretar sine, kan tilliten til systemet svekkes. Et nærliggende eksempel er NAV-skandalene. Når grunnleggende rettigheter som tilgang til informasjon, reelle klagemuligheter og effektiv konfliktløsning svikter, undergraves tilliten til rettsstaten.

Denne forståelsen av rettsikkerhet som en bærebjelke i samfunnskontrakten løfter analysen utover spørsmålet om sosial ulikhet. I en tid der autoritære strømninger er på fremmarsj, er betydningen av rettsstaten som motkraft særlig tydelig. Dette er problemstillinger som fortjener langt større oppmerksomhet i offentligheten, og som i høy grad er relevante også for helsepersonell.

Litteratur

1. Rule Law of Justice. World Justice Project. <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global> (24.3.2026).

Berit Horn Bringedal
berit.bringedal@lefo.no

Berit Horn Bringedal er sosiolog, dr.polit. og seniorforsker i Legeforskningsinstituttet.